

ENSIMMÄINEN KATSOJA

Suuri mylly –dokumenttielokuvan leikkaus

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Viestinnän koulutusohjelma
Elokuva- ja tv-ilmaisu
Opinnäytetyö
23.4.2008
Jussi Sopenen

Lahden ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma

Jussi Sopenen:

Ensimmäinen katsoja
Suuri mylly –dokumenttielokuvan leikkaus

Elokuva- ja tv-ilmaisun opinnäytetyö, 29 sivua, 11 liitesivua

Kevät 2008

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa käsittelen dokumenttielokuvan tekoprosessia leikkaajan näkökulmasta. Leikkasin opinnäytetyökseni dokumenttielokuvan Suuri mylly. Käyn läpi sen tekoprosessin alun suunnitteluvaiheesta lopullisen teoksen arviointiin. Keskeisessä osassa on leikkaajan ja ohjaajan yhteistyö. Käsittelen myös dokumenttielokuvalla tyypillistä problematiikkaa jossa dramatisointi ja totuuden taakka kohtaavat.

Leikkaaja heittäytyy ensin katsojan rooliin. Seurantadokumentin materiaaleja katsoessa tärkeintä on avoimuus kiinnostus kohteeseen. Tämän jälkeen on aika kiteyttää materiaalista välittynyt kokemus elokuvaksi. Kun materiaalia on paljon, muodostuu leikkauksen keskeiseksi tehtäväksi poistaminen ja tiivistäminen; mitkä ovat ne tarpeelliset kohtaukset, joilla voimme tarinan kertoa? Leikkaajan ja ohjaajan yhteistyö ja yhteisymmärrys ovat ratkaisevassa asemassa. Leikkaaja pyrkii kiteyttämään ohjaajan näkemyksen. Ja lopussa on syytä kysyä itseltään: Onko elokuva totuudenmukainen?

Avainsanat: Dokumentti, leikkaus

ABSTRACT

In the written part of my thesis I go through the process of making a documentary film from the editor's point of view. As my final thesis I edited a documentary film Great mill. I will go through the editing process from the planning stages to the evaluation of the final film. In the central part of the thesis is the collaboration between editor and director. I also handle the problems between dramatization and the burden of truth which are typical in documentary films.

First the editor adopts the role of viewer. The most important thing when watching documentary footage is to be open-minded and interested in the subject. When there's lot of footage removing and making it tight is the central function of editing. What are the necessary scenes that we are able to tell our story with? The mutual understanding and collaboration between editor and director is the crucial factor. The editor tries to crystallize the director's vision. And in the end you should ask yourself: Is the film truthful?

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTA	2
3	ENNEN LEIKKAUSTA	3
4	SUURI MYLLY –DOKUMENTIN LEIKKAUS	6
4.1	Valmistelu	6
4.2	Tarina ja tyyli	7
4.3	Leikkaus	10
4.3.1	Keskustelut	10
4.3.2	Alun leikkausversiot	11
4.3.3	Dramatisointi ja kronologia	12
4.3.4	Leikkaaja tiedon välittäjänä	14
4.4	Työskentely ohjaajan kanssa	16
5	VALMIS TEOS	18
5.1	Elokuvan purku kohtauksittain	18
5.2	Oma arvio	27
6	LOPPUSANAT	28
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	29

1 JOHDANTO

Leikkasin elokuva- ja tv-ilmaisun linjan opinnäytetyönäni dokumenttielokuvan *Suuri mylly*. Opinnäytetyönsä elokuvasta tekivät myös ohjaaja Jani Peltonen ja kuvaaja Anna Antsallo. Dokumentti kertoo järvenpääläisen Tauno Kedon tarinan. Keto on viisikymppinen alkoholisoitunut taiteilijaelämää viettävä mies, joka määrätään neljän kuukauden mittaiselle elämönhallintakurssille. Dokumentti kuvaa tätä yksilön ja yhteiskunnan törmäystä Tauno Kedon näkökulmasta.

En käsittele kirjallisessa työssäni juurikaan leikkauksen teknistä puolta, sillä koin leikkaamisen yllättävän epätekniseksi prosessiksi. Toki kuvakerronnan konventioita on ymmärrettävä, mutta leikkauksessa korostui kysymys: Mitä näytämme? Havainnoiva dokumentin ollessa kyseessä ei valinnan varaa kohtausten sisäisten kuvien suhteen ole kovinkaan paljon. Ja suurista materiaalmääristä johtuen leikkaus oli paljon poistamista. Tuntuikin että se miten tarina kerrottiin, muodostui nimenomaan sitä kautta mitä näytettiin.

En myöskään suhtautunut dokumentin tekoon koulutyönä. Tavoitteena oli tehdä toimiva dokumenttielokuva eikä ajatella tavoitteita opin kannalta. Suurin syy siihen miksi halusin kyseisen elokuvan leikata oli yksinkertainen. Pidin tarinasta. Lähtökohdiltaan elokuva tuntui sellaiselta, jonka haluaisin itse nähdä. Oppimisen kannalta tuleva materiaalin paljous tuntui haasteelta ja ajattelin että se toisi enemmän liikkumavaraa itse leikkausprosessissa.

Kirjallisessa osiossani käsittelen dokumenttielokuvan leikkausta. Kirjoitus on jaettu kolmeen osaan. Ensin käyn läpi leikkaajan roolia suunnittelu- ja kuvausvaiheessa. Seuraavana käsittelen *Suuri mylly* –dokumenttielokuvan leikkausprosessin. Tämän jälkeen tutkin valmista elokuvaa ja arvioin lopputulosta.

2 TAUSTA

Kuulin Tauno Kedosta ensi kertaa kevät talvella 2007. Ohjaaja Jani Peltonen esitelti Kedon viisikymppisenä alkoholisoituneena taiteilijana, jonka saavutuksiin kuului muun muassa suomen huonoimman kirjailijan arvonimi. Alun perin ideana oli tehdä Taunosta taiteilijamuotokuva, jossa esiteltäisiin hänen tuotantoaan ja pohdittaisiin samalla hyvän ja huonon taiteen rajanvetoa.

En ollut aiemmin kuullut Huonon kirjallisuuden seurasta tai sen jakamasta kyseenalaisesta kunnianosoituksesta, ja se kiinnittikin ensin huomioni. Luettuani vielä pätkän Kedon voittajanovellista ”Ikävä tahmea kerros”, mielenkiintoni kyseistä henkilöä kohtaan kasvoi entisestään.

Myös muiden alkuperäinen reaktio tuntui olevan kiinnostus henkilöä kohtaan. Ainoa epäily oli se, että onko taiteilijakuvassa tarpeeksi tarinaa? Jonkinlaista konkreettista juonta peräänkuulutettiin.

Kohtalo puuttui peliin myöhemmin keväällä, kun Järvenpään sosiaalitoimi antoi Kedolle osoituksen Selville vesille –kurssille. Kurssi oli tarkoitettu alkoholi- ja mielenterveysongelmista kärsiville pitkäaikaistyöttömille ja sen tarkoituksena oli kuntouttaa osallistujat sekä selvittää heidän mahdollisuuksiaan työllistymisen suhteen. Elokuun lopusta joulukuun puoliväliin sijoittuva elämänhallinta-kurssi tuntui alusta lähtien hyvältä rungolta dokumentin tekemiseen, vaikka Taunon osallistumisesta ei oltu vielä varmoja. Kurssille osoitus sisälsi kuitenkin karenssiuhan Kedon sosiaaliavustuksille, joten hän ei käytännössä voinut kieltäytyä kurssista.

Lähtökohta dokumenttiin muuttui selvästi Taunon kurssille osoituksen johdosta. Kedon vastustaessa jyrkästi kurssille pakottamista, alkoi dokumentti muotoutua yksilön ja yhteiskunnan törmäystä kuvaavaksi. Keto halusi kirjoittaa ja jatkaa elämänsä entiseen tahtiinsa, kun taas sosiaaliviranomaiset halusivat muokata hänet yhteiskuntakelpoiseksi.

Omat asenteeni kurssia kohtaan olivat jossain määrin skeptiset. Kuntouttaminen ja alkoholista eroon pääseminen oli se mitä mielestäni kurssi voisi saavuttaa, joka itsessään on toki jo iso asia. Mutta työllistämisajatukset eivät tuntuneet realistisilta. Varsinkin kun Taunon tapauksessa oli kyseessä viisitoista vuotta työttömänä ollut keski-ikäinen alkoholisti. Dokumentin suhteen ennakoasetelma kuitenkin tuntui erittäin mielenkiintoiselta; Näyttää ihminen, jonka elämäntapaan kohdistui ennakkoluuloja ja asenteita, kurssilla johon myös monella oli mielipide valmiina.

Ennen varsinaisten kuvausten alkua ohjaaja kävi kuvaamassa Taunoa kotonaan. Tarkoituksena oli kuvata ja leikata lyhyt esittelyvideo Yleä ja mahdollista ennako-ostoa ajatellen. Materiaalista leikattiin kolmen ja puolen minuutin mittainen pätkä Taunosta juttelemassa ohjaajan kanssa niitä näitä sekä lukemassa näytteitä tekstistään. Janin kuvaaman materiaalin sekaan leikattiin myös Taunon omista kokoelmista löydettyä vhs-materiaalia 90-luvun alusta.

Kuvatusta materiaalista kävi ilmi, ettei Tauno vaikuttanut hermostuneelta kuvatuksi tulemisesta. Pikemminkin hänestä välittyi hieman show-miehen elkeitä, jotka toisaalta ovat kiinni hänen persoonassaan, kuvattiin häntä tai ei. Ennen kaikkea testivideo kasvatti kiinnostusta tekijänä häntä kohtaan. Ilmeisesti Ylellä ei oltu yhtä innostuneita, sillä he eivät ostaneet elokuvaa ennakkoon.

3 ENNEN LEIKKAUSTA

Kuvausten aikataulu sijoittui vuoden 2007 elokuun puolivälistä joulukuun puoliväliin sekä yhteen kuvauspäivään vuoden 2008 helmikuussa. Päätimme ohjaajan kanssa jo tuotannon alkuvaiheessa, etten osallistuisi kuvauksiin esimerkiksi kuvausassistentin roolissa. Olimme sitä mieltä, että leikkausvaiheessa leikkaajasta on enemmän hyötyä, kun hän katsoo materiaalia tuorein silmin tietämättä mitä kuvan ulkopuolella tapahtuu. Toisaalta etenkin dokumentin teossa tarvitaan myös henkilö, joka tietää kuvien ja tapahtumien taustat, ettei leikkaaja käytä materiaalia ”väärin”. Esimerkiksi johtamalla katsojaa jollain kuvavalinnoilla tietämättään harhaan.

Roolijako oli mielestäni onnistunut ja materiaalissa tulikin eteen tilanteita, jossa tuoresilmäisenä katsojan edustajana pystyin toteamaan, ettei jokin ohjaajan tietämä tausta-ajatus tule ilmi pelkän kuvan kautta.

Materiaalia kertyi kuvauspäivästä riippuen yhdestä kolmeen kasettia(a 65 min.) per päivä. Pyrimme katsomaan materiaalin mahdollisimman pian kuvauspäivän jälkeen ja mielellään ennen seuraavaa kuvauskertaa. Katselut tapahtuivat koulun katseluhuoneissa videotykillä. Läsä oli itseni lisäksi ohjaaja ja yleensä myös kuvaaja.

Katselutilanteissa ei päätöksiä kuvien käyttämisen suhteen juuri tehty, vaan kommentointi oli enemmänkin vapaamuotoista keskustelua ja ideoiden heittelyä. Konkreettisimmillaan yhteisen katselutilanteen hyödyt kävivät ilmi silloin kun huomattiin ettei jokin kuva toiminut tarkoitetulla tavalla, tai se jouduttiin teknistä syistä johtuen uusiksi. Joitain lokaatioita ja kuvauspaikkoja selventäviä establishing-kuvia tuli kuvaajalta ”tilattua”.

Yhteisen katselun jälkeen kävin nauhat vielä yksin läpi. Toisessa läpikäynnissä litteroin tarkasti kaiken materiaalin aikakoodin ja sisällön mukaan.(liitteeksi sivuja vihkosta). Vielä tässäkin vaiheessa en tehnyt merkintöjä siitä, että onko materiaali niin sanottua ”käyttistä”. Tärkeintä oli pitää suuret materiaalmäärät järjestyksessä ja jäseneltynä eikä tehdä valintoja. Nauhamuistiinpanot osoittautuivatkin elintärkeäksi työkaluksi materiaalin nopeaa ja vaivatonta löytämistä ajatellen.

Kuvausten alkuvaiheessa mielessäni kävi ajatus eräänlaisesta raakaleikkauksesta, jossa olisin kuvausten aikana leikannut materiaalissa olleista kokonaisuuksista erittäin löysästi leikattuja kohtauksia, joiden paikkaa ja tarpeellisuutta olisi voinut helpommin hahmottaa varsinaisen lopputuloksen kannalta. Tällainen irrallaan kokonaisuudesta ja kontekstista tapahtunut leikkaus olisi kuitenkin voinut aiheuttaa helposti turhaa työtä ja koska leikkausaikataulu oli rajattu päätin aloittaa varsinaisen leikkauksen vasta kuvausten jälkeen.

Vaikka dokumentti näytti liikkuvan kauemmaksi alun taiteilijakuvasta, päätimme käyttää yhtenä osana elokuvaa Taunon omia teoksia. Kedon kirjoitusten lisäksi hänen kokoelmistaan löytyi yli 500 c-kasetillista musiikkia, vhs-kameralla kuvattuja lyhytelokuvia, performansseja ja erilaisia esiintymistaltiointeja. Kaiken materiaalin läpikäyminen ei ollut mahdollista, joten Keto kokosi ohjaajan ohjeiden mukaan erilaisia kokonaisuuksia materiaaleista. Materiaalin laatu, varsinkin vhs-nauhoissa, arvelutti meitä jonkin verran, mutta päätimme kuitenkin mennä sisällön ehdoilla ja käyttää teoksia sekä esittelevinä, että nykyhetkeä kommentoivina elementteinä.

Päätös olla leikkaamatta materiaalia kuvausten aikana syntyi osaksi rajatun aikataulun takia, mutta suurempana syynä oli kuitenkin avoimen mielen säilyttäminen. Kuvausten aikana leikkauksen aloittaneena olisin voinut helposti fakkiintua johonkin ajatukseen siitä, mihin suuntaan elokuvan tulisi edetä. Tällä tavoin työskennellessä olisi myös olemassa se pelko, että ohjaaja valmismateriaalia nähdessään lähtisi kuvauksiin ajatellen liikaa ”hankkivansa tarvittavan materiaalin”. Mielestäni havainnoiva seuranta-dokumentti edellyttää kuvausvaiheessa tekijältä ennen kaikkea avoimuutta. Suhtauduinkin leikkaajana materiaalin katseluihin avoimin mielin ja odottaen aina mitä seuraavalla kasetilla mahtaa tapahtua. Ikään kuin olisin katsonut syksyn aikana televisiosarjan Taunosta vielä autuaan tietämättömänä siitä että se pitäisi parin seuraavan kuukauden aikana tiivistää lyhytelokuvaksi.

Kuvauspäiviä kertyi loppujen lopuksi 17 ja tämän kaksi erillistä äänityspäivää. Äänityspäivät ajoittuvat leikkauksen ajalle. Kuvattua materiaali kertyi noin 22 tuntia. Kuvatun materiaalin lisäksi käytettävissämme oli myös noin kuusi tuntia vhs-materiaalia ja yhdeksän c-kasetillista musiikkia, jotka saimme Taunon omista kokoelmista.

4 SUURI MYLLY –DOKUMENTIN LEIKKAUS

4.1 Valmistelu

Ensimmäisen ohjaajan kirjoittaman käsikirjoituksen luin keväällä. Teksti(LIITE 1) oli tehty pääasiassa Ylellä käyntiä varten ja se perustui ohjaajan tekemään taustatutkimukseen. En nähnyt tässä vaiheessa tarpeelliseksi kommentoida käsikirjoitusta. Jälkiviisaana voisi toki ajatella juuri tämän alkuvaiheen käsikirjoituksen olevan tärkeä ja erityisen panostamisen arvoinen, sillä se lienee suuri tekijä rahoituksen saamisen suhteen.

Marras-joulukuussa kuvausten ollessa loppusuoralla aloin saamaan ohjaajalta tiipottain valmistuvaa leikkauskäsikirjoitusta(LIITE 2). Aloin kaappaamaan käsikirjoituksen perusteella materiaalia koneelle sitä mukaa mitä tekstiä tuli. Käsikirjoitus oli tässä vaiheessa hyvin referaatin omainen tiivistelmä materiaalista. Kävimme tekstiä ohjaajan kanssa läpi ja joitakin keskusteluja syntyi kohtausten järjestyksistä, jotka olivat vielä erittäin tiukasti kronologiaan sidoksissa. Yleisesti ottaen huomioni kiinnittyi kohtiin, joissa kronologiaa oli rikottu ja olinkin usein tiedustelemassa ohjaajalta perusteita valintoihin.

Leikkausta aloittaessa käsikirjoitusta tuli luettua tiivisti ja seurasinkin sitä tarkasti. Ensimmäisen leikkausversion jälkeen tilanne muuttui. Elokuvan pystyi nyt hahmottamaan kerta katselulla ja muutoksia tehtiin tästä lähtien keskustelemalla, eikä niin että ohjaaja olisi kirjoittanut seuraavan version tekstistä. Työskentelytapa johti siihen, etten enää ensimmäisen leikkausversion jälkeen lukenut käsikirjoitusta.

Elokuvan leikkaus sijoittui joulukuun alusta maaliskuun puoliväliin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan minulla oli käytettävissäni 30 vuoroa(8 tuntia/vuoro). Suunnitelma oli tehty elokuvan arvioidun keston(30 min.) mukaan ajatuksella minuutti valmista materiaalia per vuoro. Elokuvan lopulliseksi kestoksi muodostui

kuitenkin 45 minuuttia ja leikkausvuoroja kertyi 50 kaappaamisen aloittamisesta kuvan lukkoon lyömiseen.

Sen enempää ammattikentän vaatimuksia tietämättä, aikataulu tuntui kireältä. Suurimmat tekijät jatkuvaan kiireen tuntuun olivat luultavasti suuri versioiden lukumäärä ja se ettei materiaaliin ehtinyt ottaa etäisyyttä. Pääsääntöisesti työskentelin viiden päivän työviikkoja, mutta loppupuolella tuli tehtyä myös seitsemän päivän viikkoja. Parin viimeisen version aikana pidimme kuitenkin ohjaajan kanssa muutamia välipäiviä katselujen välillä.

Tuotannon alkuvaiheessa päätin etten halua itselleni assistenttia hoitamaan alun kaappausta ja synkkausta. Halusin tuntea materiaalin paremmin ja leikkausvaihetta edeltäneet kaksi katselukertaa eivät mielestäni riittäneet. Materiaalin tuntemisen lisäksi sain kaappausvaiheessa myös kaipaamaani rutiinia suurten materiaalmäärien hallitsemisessa. Etenin kaappaamisessa ohjaajan käsikirjoituksen perusteella. Käsikirjoitus oli vielä karkea ja materiaalia koneelle kertyi paljon.

Varsinkin alkupään kuvausten materiaalien synkkaaminen oli aikaa vievää puuhaa, sillä minkäänlaista klaffia ei oltu käytetty. Asiasta mainittuani alkoi materiaaliin kuitenkin ilmestyä erilaisia klaffeja. Käsien läpsäytys lisättynä kovalevytallentimen äänitiedoston sanomisena toimi hyvin eikä äänimuistiinpanoihin tarvinnut juuri turvautua. Yhteensä käytin materiaalin kaappaamiseen ja synkkaamiseen 13 leikkausvuoroa.

4.2 Tarina ja tyyli

Kuvatusta materiaalista alkoi hahmottua tarina jo ennen leikkauksen aloittamista. Yhdellä virkkeellä juonen voisi summata seuraavalla tavalla: Alkoholisoitunut elämäntapataiteilija pakotetaan elämänhallintakurssille sillä seurauksella, että hän opettelee tekstinkäsittelytaidon ja alkaa kirjoittaa kirjaansa työharjoittelunsa ohella selvin päin. Päällimmäinen pyrkimys oli kertoa Tauno Kedon tarina. Tauno elää taiteilijaelämää. Rungas alkoholin käyttö ei tunnu Taunon mielestä olevan

kovinkaan suuri ongelma, vaikka vaikutukset ihmissuhteisiin ja kirjoittamiseen ulkopuolisen silmin näkyisivätkin. Kuinka Taunolle sitten käy kurssilla? Saako kurssi Taunon muuttamaan elämäntapaansa ja asenteitaan? Kuka sanoo, että Taunon pitäisi muuttua?

Taunon tarinaan muodostuu myös yhteiskunnallinen taso, kun sosiaalitoimi osoittaa Taunon Selville vesille -kurssille karenssin uhalla. Onko yhteiskunnalla oikeutta puuttua yksilön elämään vasten tämän tahtoa? Vai onko yhteiskunnalla nimen omaan vastuu huolehtia omistaan? Ja olisiko raja vedettävä pelkkään kuntoutukseen. Varsinkin jos työllistämismuotojen seuraukset voivat johtaa yksilön kannalta vieläkin epäedullisempaan taloudelliseen asemaan.

Kysymysten esittämisen lisäksi pyrkimys tilanteeseen liittyvien ennakoasenteiden totuudenmukaiseen kuvaamiseen oli suuri. Vaikka elokuva kerrotaankin Taunon näkökulmasta varoimme ottamasta Taunon puolta kurssia kuvatessamme.

Tyylillisesti elokuvan lähtökohtana oli havainnoiva kerronta. Halusimme kertoa tarinan kronologisessa järjestyksessä ja mahdollisimman yksinkertaisesti ja pelkistetysti. Tyylillisenä esikuvana voisi mainita Rostislav Aallon dokumentin ”Ota minut syliin”. Aallon elokuvassa seurataan kahden vuoden ajan kolmekymppistä helsinkiläis-miestä. Elokuva ei sisällä kertojan ääntä, ei haastatteluja vaan ”ainoastaan” peräkkäin aseteltuja kohtauksia miehen elämästä. Eikä elokuvan päähenkilöllä ole edes mitään kovin konkreettista suuntaa. Silti elokuva toimii. Kamera on läsnä eikä leikkauksessa hätiköidä. Tätä kautta katsojalle muodostuu vahva läsnäolon tunne jolloin pienetkin eleet ja ilmeet kertovat paljon.

Lopputulos ei kuitenkaan ole aivan niin ”puhdas”, kuin olimme aluksi ajatelleet. Ensinnäkin elokuva sisältää arkistomateriaalia. Varsinkin elokuvan alkupuolella arkistomateriaali antoi hyvän mahdollisuuden esitellä Taunoa, hänen taiteilijaluonnettaan ja myös taiteen tyylilajia(arkistomateriaalikohtaukset eriteltyinä kohdassa ”elokuvan purku kohtauksittain”). Taunon säveltämän musiikin käytössä olivat perusteet samankaltaiset. Musiikin tekeminen on yksi osa Taunon taiteessa. Halusimme myös tehdä katsojalle selväksi, että elokuvassa käytetty musiikki on

Taunon käsialaa, joten alussa esittelemme musiikin Taunon tekemäksi. Tämän jälkeen käytämme kahdessa muussa kohdassa (ja lopputekstien aikana) musiikkia tunnelman luoja.

Suunnitelmiin ei myöskään kuulunut kertojan äänen tai puhuvien päiden käyttö. Huomasimme kuitenkin, että joidenkin asioiden kertominen ilman edellä mainittuja keinoja olisi mahdotonta tai kaukana taloudellisesta kerronnasta. Esimerkiksi kohtaus, jossa Tauno korjaa Jarnon kanssa lautakatosta työttömien tuvalla. Aiemmin Tauno on osoittanut mieltään tuvan pistäessä miehet kylätalkkareina haravoimaan ulkopuolisten ihmisten pihoja. Taunon uhkaa jopa ottaa loparit. Kohtaus pelkkänä kuvana kertoo sen, että Tauno on yhä työharjoittelussa. Halusimme kuitenkin kertoa, ettei tällainen työvoiman vuokraaminen ole Työttömien tuvan yleinen tapa. Lisäämällä Taunon voice-overin kohtaukseen pystyimme kertomaan, että ulkopuolisia työtehtäviä ei ole toistaiseksi ollut ja että kyseessä oli pikemminkin yksittäistapaus.

Toinen voice-overin käyttöön liittynyt valinta tehtiin Taunon Potkuri-lehteen kirjoittaman tekstin (LIITE 3) kohdalla. Aioimme käyttää tekstiä Taunon lukemana. Tarkoitus oli ripotella tekstiä pitkin elokuvaa, sillä huomasimme sen sopivan hyvin yhteen sen kanssa mitä Tauno elokuvan aikana kokee. Teksti olisi tuonut myös uuden puolen Taunon tyylistä kirjoittajana. Ongelmia tuotti kuitenkin ensin se miltä teksti kuulosti. Se oli luettu paperista ja kuulosti siltä, mikä alkoi häiritä koko ajan enemmän ja enemmän. Lopulta huomasimme myös sen, että teksti ei oikeastaan kertonut sisällöllisesti mitään uutta, vaan pikemminkin kertoi sen minikä kuvakin. Loppujen lopuksi jätimme elokuvan alkuun kuvan Taunosta lukemassa tekstin alun, joka toimi hyvänä infona kurssille joutumisesta.

4.3 Leikkaus

4.3.1 Keskustelut

Leikkauksen alusta lähtien pidimme kiintopisteinä kohtauksia, joissa Tauno keskustelee kurssin vetäjän Tanja Laurilan kanssa. Yhteensä kahden keskeisiä juttelutuokioita oli neljä, jonka lisäksi yhdessä keskustelussa oli mukana Työttömien tuvan toiminnanohjaaja Aimo Kuoppa-aho. Kronologisessa järjestyksessä keskustelut olivat: Tauno ja Laurila tapaavat, keskustelu ennen työ-harjoittelun alkamista, keskustelu työharjoittelun aikana, keskustelu Kuoppa-ahon kanssa harjoittelun jatkamisesta sekä loppukeskustelu. Näistä keskusteluista Kuoppa-ahon kanssa käyty jäi pois lopullisesta elokuvasta.

Keskustelukohtausten leikkausta hankaloitti materiaalin paljous. Juttelutuokioiden pituus vaihteli parista kymmenestä minuutista reiluun neljään kymmeneen minuuttiin ja sisältö oli mielenkiintoista kuunneltavaa. Alun referaattimaisen koostamisen jälkeen alkoi tiukka karsinta. Mitkä olivat kunkin keskustelun pääasiat? Ensimmäinen keskustelu tehtiin ajatuksella ”ensi tapaaminen”. Esitellään Laurila, jonka kysymyksestä lähdetäänkin saman tien arkistomateriaalin kautta Taunon historiaan. Toinen keskustelu käytiin kuukauden kuluttua koulutuksen alkamisesta. Tauno huomaa positiivisia vaikutuksia, mutta keskustelun kääntyessä työhön kertoo hän kriittisestä suhtautumisestaan työn tekoon. Kolmannessa keskustelussa Tauno on löytänyt kirjoittamiselleen uuden suunnan. Laurila ehdottaa Taunolle työsuhdetta työllistämistuella. Viimeisessä keskustelussa käy ilmi, että Tauno ei ole kiinnostunut työllistämistuesta, koska hänen taloudellinen tilanne huononisi. Tauno saa kuitenkin puhtaat paperit Laurilalta ja antaa myös oman positiivisen palautteen kurssista.

Kohtaukset olivat myös leikkausteknisesti elokuvan vaikeimpia. Keskustelut oli kuvattu yhdellä kameralla, niin että kuvakoko ja kuvattava vaihtelivat kesken keskustelun. Lähestyin kohtausten leikkausta siten, että yritin saada kuvallisesti siis-

tin kohtauksen ja pitää sen myös dialogitasolla asiassa. Kun kohtaukset tällä tavoin leikattuina venyivät, jouduimme turvautumaan erilaiseen lähestymistapaan. Kyseisissä kohtauksissa dialogi on sisällön kannalta tärkein tekijä, joten kävimme ohjaajan kanssa ensin repliikki repliikiltä läpi sen mitä haluamme kohtaukselta. Kohtaus siis leikattiin ensin ”kuunnelmana”, jonka jälkeen keskityin kuvavalintoihin. Suurin osa keskusteluista saatiin tällä tavoin sujumaan. Viimeisessä keskustelussa ongelmaksi muodostui se, että suuressa osassa käytettyä dialogia on kamera suunnattuna kuulijaan. Lopullinen kohtaus koostuu siis liiallisesti kuunte-lukuvasta ja se häiritsee ainakin allekirjoittanutta.

4.3.2 Alun leikkausversiot

Elokuvan ensimmäisen version pituudeksi tuli 75 minuuttia ja sen toteuttamiseen kului 15 leikkausvuoroa. Versio oli tehty hieman muunnellun leikkauskäsikirjoituksen pohjalta ja se oli hyvin referaatin omainen tulkinta materiaalista. Kronologiaa ei oltu juuri rikottu eikä kohtauksia tiputettu. En tehnyt ensimmäistä versiota yksin alusta loppuun, vaan ohjaaja kävi editissä muutaman päivän välein katso-massa ja kommentoimassa jo leikattuja kohtauksia.

Jälkeenpäin ajateltuna koen tuon ensimmäisen leikkausversion enemmänkin tiivistelmänä, kuin elokuvana. Se oli ensimmäinen kerta, kun pystyimme katsomaan koko seurannan yhdeltä istumalta. Tätä ennen kokonaisuuden hahmottaminen oli vaikeampaa, koska tapahtui paperilla. Nyt kun kokonaisuuden näki kerralla, oli karsinta helpompi aloittaa. Toinen versio olikin jo kymmenen minuuttia lyhyempi.

Leikkausversioita kertyi kaikkiaan 14. Numerointi vastaa aina kyseistä katselukertaa ohjaajan kanssa. Työstin versiot yksin sen aina sen jälkeen kun olimme tehneet yhteiset päätökset muutoksista. Alussa leikkaus koostui nimenomaan karsinnasta. Kohtauksia lyhennettiin rankasti tai poistettiin kokonaan. Ensimmäisen kuuden version kohdalla saimme materiaalin karsittua 55 minuuttiin.

4.3.3 Dramatisointi ja kronologia

Leikkauksen alkuvaiheessa emme keskittyneet paljoo elokuvan dramaturgiaan vaan enemmänkin turhan materiaalin karsimiseen. Näytimme elokuvan kuudennen leikkausversion dokumenttiohjaaja Rostislav Aallolle. Aallon dokumentti ”Ota minut syliin” muistutti tyyllisesti ja toteutustavaltaan jossain määrin syntyvää teostamme, joten ajattelimme että hänen kommenteistaan voisi olla hyötyä. Aallon käynnillä oli selkeä vaikutus elokuvaan. Elokuvan nähtyään hän pyysi meitä kiteyttämään jokaisen lyhyen jakson funktion. Elokuva alkaa: Tauno on taiteilija. Tauno pakotetaan kurssille. Tauno aloittaa vastahakoisena kurssilla jne. Tämä keskustelu Aallon kanssa auttoi meitä yksinkertaistamaan jaksoja. Varsinkin elokuvan alku parani huomattavasti ja siinä ollut ”hyppimisen tunne” hävisi. Aalto opasti meitä myös lähestymään dokumenttia, kuin mitä tahansa fiktiota ja viemään tarinaa eteenpäin ajatellen päähenkilöämme Taunoa. Jotkin Aallon ehdotuksista tuntuivat laskelmoidulta dramatisoinneilta ilman totuus pohjaa materiaalista, mutta pääosin hänen kommentointinsa oli antoisaa. Hän auttoi myös hieman irtautumaan kronologian ehdottomuudesta, johon olin ainakin itse ehkä liikaakin sitoutunut. Dokumentti voi olla totuudenmukainen, vaikkei materiaalia esitetä kronologisessa järjestyksessä.

Elokuvan aikajärjestyksessä ensimmäinen ongelmamme oli Taunon kurssiin kohdistuneen negatiivisen asenteen näyttäminen. Tiesimme että Tauno vastusti kurssille osoitusta, mutta hänen toimintansa kurssin alussa ei tuonut asiaa esiin. Ensimmäisessä Laurilan kanssa käydyssä keskustelussakaan ei Tauno tuonut kantansa ilmi, vaan hän käyttäytyi tilanteessa myöntyvästi ja kohteliaasti. Jouduimme turvautumaan voice-overiin. Käytimme Taunon kotona kuvatun haastattelun materiaalia, jossa Tauno kertoo kriittisen mielipiteensä kurssista. Liitimme voice-overin alun luennoilla istumisen ja ilmapallon lätkimisen päälle, ja pyrimme tätä kautta tuomaan Taunon todelliset ajatukset esiin. Voice-overin lisäksi lopullisen version prologi vahvistaa tilannetta ja kertoo katsojalle mitkä ovat Taunon lähtökohdat kurssille.

Taunon pojan käyttämiseen elokuvassa liittyi myös problematiikkaa. Alun perin pojan ei ollut tarkoitus näkyä elokuvassa ollenkaan, koska Tauno oli näin pyytänyt. Eräänä kuvauspäivänä poika kuitenkin tuli Taunon luo koulupäivän jälkeen ilmeisesti odottamaan äitiään. Kyseessä oli lyhyt hetki. Poika joi lasillisen vettä ja vaihtoi pari sanaa Taunon kanssa, jonka jälkeen kuvausryhmä, ilmeisesti pojan hermostuneisuuden takia, lopetti kuvaamisen. Kohtaus tuntui kuitenkin jo ensi katselukerralla sellaiselta että se pitäisi käyttää. Ehkä syynä oli se, että aiemmin Taunon läheisiä ihmisiä ei oltu kuvattu ja sitä kautta tuo sinänsä merkityksetön kohtaus tuntui kertovan jotain uutta Taunosta. Hänellä oli jotain muutakin tärkeää elämässään kuin kirjoittaminen ja tämä toinen tärkeä asia oli vielä ristiriidassa Taunon haluun viettää taiteilijaelämänsä.

Kohtaus tuntui kuitenkin pitkään irralliselta. Se ikään kuin loppui kesken eikä alkukaan tuntunut varhaisimmissa versioissa toimivan. Aallon idea oli laittaa valokuvien katselu juuri ennen pojan tuloa. Ratkaisu toimi ja kohtaus sai itselleen parin ja muodostui lyhyt kokonaisuus. Silti pojan käynti ei tuntunut yhtä vaikuttavalta leikkausversiossa, kuin se tuntui raakamateriaalin katselutilanteessa. Leikkauksen loppuvaiheessa ymmärsimme syyn. Leikkausversiosta puuttui se, mikä raakamateriaalissa edelsi pojan käyntiä. Tauno oli pariin otteeseen puhunut pojastaan lämpimästi, esitellyt hänen valokuviaan ja maininnut hänet yhdeksi syyksi lopettaa juomisen. Juuri tämä pohjustus raakamateriaalissa oli aiheuttanut sen, että pojan lyhyt visiitti tuntui ensi katselussa vahvalta. Lisäsimme elokuvan alkuun kohdan, jossa Tauno kertoo pojastaan ja halustaan skarpata, jolloin pojan käynti sai tarvittavan pohjustuksensa. Edellä mainitussa poika-episodissa kiteytyy hyvin se mitä oikeastaan olin leikkaajana tekemässä. Olin välittämässä oman kokemukseni. Syksyn aikana toimin katsojan roolissa ja näin lyhyinä pätkinä yhteensä vajaa 30 tuntia kuvamateriaalia. Nyt oli aika tiivistää ja kiteyttää se kokemus, joka materiaalista alun perin välittyi.

Alun perin Taunon oli tarkoitus olla Työttömien tuvalla harjoittelussa noin kuu-kauden ajan. Tämän jälkeen oli mahdollisuus suorittaa kurssi loppuun toisessa harjoittelupaikassa. Tauno kuitenkin halusi jatkaa tuvalla harjoittelun loppuun saakka. Tämä ei tuottanut ongelmia kurssin tai tuvan tahoilta, joten päätimme

suoraviivaistaa elokuvaa poistamalla kahden harjoittelupaikan mahdollisuuden. Näin pääsimme eroon keskustelukohtauksesta, joka käytiin Kedon, Laurilan ja Kuoppa-ahon kesken sekä saimme sitä edeltäneestä Laurila-keskustelusta painoa pois. Toinen harjoitteluun liittyvä dramaturginen ratkaisu oli siirtää lehtipuhallin-episodi ja kaverin kuolema lähemmäksi toisiaan. Tämä vastoinkäymisten ”niputtaminen” jäsensi selkeämmin muutosta mukavasta työharjoittelusta ikävään työharjoitteluun ja Taunon uhkauksiin ottaa loparit.

Elokuvan loppupuolella teimme vielä ratkaisun pimittää tietoa siitä, että Tauno haluaisi jatkaa harjoittelussa myös kurssin loppumisen jälkeen. Päädyimme ratkaisuun, kun saimme sen suuntaista palautetta, että aivan lopussa ei paljastu enää mitään uutta. Näin saimme lopun tuvalla tapahtuneeseen juttutuokioon vielä hie- man ”uutta” Taunoa, joka ilmoittaa halukkuudestaan jatkaa harjoittelua.

Vaikka kronologiaa muutettiin ja elokuvaa dramatisointiin, tehtiin se kuitenkin pyrkimyksenä välittää kokemus jäseneltynä ja tiiviimpänä pakettina. ”Totuuden taakka” oli alusta asti itsestään selvyys ja pääasiana pidinkin sitä etten lähtisi rakentamaan mitään sellaista mitä materiaalissa en alun perinkään nähnyt. Ajattelin että valmis teos on pystyttävä näyttämään siinä esiintyville ilman että tarvitsee kiemurrella vieressä miettien ”mitäköhän tuokin mahtaa ajatella?”.

4.3.4 Leikkaaja tiedon välittäjänä

Yksi ulkopuolisen leikkaajan käyttämisessä saavutettava etu on etäisyys materiaaliin. Tämä etäisyys auttaa tarinan kuljettamisessa informatiivisella tasolla. Leikkaaja ei tiedä ohjaajan tavoin kaikkea taustatietoa ja lähestyy tarinaa enemmän materiaalin kautta. Leikkaaja asettuu katsojan rooliin. Tärkeintä tiedon välittämisessä on päättää, mitkä asiat kertoo ja mitkä jättää kertomatta. Mikä tieto tarinan kannalta tarpeellista, mikä turhaa.

Elokuvan ensimmäisissä leikkausversioissa mukana oli kurssin vetäjän Tanja Laurilan voice-over, jossa hän kertoi kurssin sisällöstä ja tavoitteista. Koska Selville vesille –kurssi oli jonkinlainen uudenlainen pilottiprojekti, tuntui siltä että tieto kurssista ei olisi pahitteeksi. Myöhemmin huomasimme kuitenkin ettei kurssi oikeastaan poikennut omista ennakkokäsitteistämme, jotka tämänkaltaisia kursseja koskivat. Eli voice-over oli oikeastaan pohjustus jollekin mitä ei koskaan lunastettu. Päätimme siis luopua voice-overista ja sen seurauksena näkökulma pysyy tiukemmin Taunossa, joka taas poisti alussa ollutta häiritsevää hyppimistä.

Työllistämistuki-kuvio oli asia, joka tuotti eniten vaikeuksia nimenomaan tiedon välittämisen kannalta. Kedon ja Laurilan kolmannessa keskinäisessä keskustelussa Laurila ehdottaa Kedolle, että tämä hankkiutuisi työsuhteeseen Työttömien tuvan kanssa. Työsuhde saataisiin aikaan maksamalla tuvalle työllistämistukea. Keto epäilee työsuhteen vaikutusta sosiaaliavustuksiinsa ja pelkää että palkkaus voisi johtaa jopa tulotason laskuun. Kedon ja Laurilan viimeisessä keskustelussa Keto sanoo käyneensä asiaa läpi kolmannen osapuolen kanssa ja huomannut että näin todella kävisikin. Taunolle heitettiin siis haaste: Olisiko hänestä ”oikeisiin” töihin? Lopulta paljastuukin että Taunon tapauksessa tämänkaltaisen työ ei kannata taloudellisesti. Mielestäni tämä asia oli ääneen sanomisen arvoinen, mutta en ole aivan varma kuinka hyvin se välittyy. Ehkä kysymys heitetään liian aikaisin elokuvan dramaturgiaa ja kestoja ajatellen?

Informaation välitys on yleisesti tarkkaa tasapainoilua yli- ja aliselittämisen kanssa. Jos katsojalle syöttää liikaa informaatiota, hän kyllästyy ja tärkeä voi hukkaa turhan sekaan. Jos taas jättää pois establishing-shotit ja selventävät kuvatekstit, ei katsoja enää tiedä missä mennään ja tätä pätkäillessä tärkeät tapahtumat menevät yhtäkkiä ohi. Leikkaajan ammattitaitoa onkin tiedon tärkeyden punnitseminen sekä kyky välittää tieto taloudellisesti ja selkeästi. On osattava heittäytyä joka katsomiskerralla elokuvaa ensi kertaa katsovan rooliin kuvaa lukiessaan. Katse ei automaattisesti kulje aina sinne minne elokuvantekijä sen haluaisi kulkevan. Ei siis pidä aliarvioida katsojan päättelykykyä, mutta toisaalta ei pidä myöskään yliarvioida havainnointikykyä.

4.4 Työskentely ohjaajan kanssa

Monet suomalaiset dokumenttiohjaajat leikkaavat itse elokuvansa. Tämä käy ilmi Jouko Aaltosen teoksesta ”Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa”, jossa hän tarkastelee suomalaista dokumenttielokuvaa ja sen tekoprosessia. Aaltonen on valinnut teoksensa aineistoksi kymmenen dokumenttiohjaajaa (Virpi Suutari ja Susanna Helke ohjaajaparina) ja kaksi teosta per ohjaaja. Näistä kahdestakymmenestä elokuvasta kahdessaatoista on leikkaajana toiminut ohjaaja itse. Esimerkiksi Kanerva Cedeström perustelee valintaansa sillä, että hänelle leikkaaminen on hyvin vaistonvaraista ja hän tuntee, ettei pysty kommunikoimaan leikkaajalle omaa sisäistä prosessiaan. Markku Lehmuskallion mukaan leikkaajalla on ”ihan eri unet päässä ja se yrittää tehdä siitä omaa elokuvaansa” (Aaltonen 2006, 145).

Ennen tämän dokumentin leikkausta omat ajatukset olisivat ohjaajan rollissa olleet saman suuntaisia. Varsinkin fiktioelokuvan kohdalla nämä ajatukset kärjistyvät. Ensin on tarkka suunnitelma (käsikirjoitus), jonka jälkeen ”hankitaan” kuvat. Karkeasti ajatellen leikkausvaiheessa vain asetellaan kuvat oikeaan järjestykseen. Edellä mainitun tavoin taitaa Suomessa tosin toimia vain Aki Kaurismäki.

Dokumentin ja varsinkin havainnoivaan tyyliin toteutetun seurantadokumentin tapaus on mielestäni erilainen. Alkusuunnitelma on vain viitteellinen ja kuvaustilanteessa on säilytettävä avoimuus. Tämä johtaa siihen, että elokuva on leikkausvaiheessa enemmän ”auki”. On voinut tapahtua esimerkiksi täysin päinvastaisia tapahtumia, mitä ohjaaja on alunperin ajatellut. Kun ohjaajalla ei ole dokumenttia kuvatessa absoluuttista valtaa materiaalin suhteen, voi ulkopuolisesta leikkaajasta olla hyötyä varsinkin ennalta arvaamattoman ja uudenlaisen materiaalin tulkitsemisessä ja muovaamisessa lopulliseksi elokuvaksi.

Tämän dokumentin kohdalla voin omasta puolestani sanoa, että yhteistyö ohjaajan kanssa sujui hyvin. Suurin syy tähän lienee yhteisymmärrys elokuvan tyyliin ja sisällön suhteen. Ei tullut hetkiä, jolloin toisen olisi pitänyt ihmetellä mitä toinen oli tekemässä. Ja dokumentin ollessa kyseessä, olimme samalla linjalla myös sen suhteen mitä materiaalilla saa tehdä ja mitä ei.

Käytännössä yhteistyö sujui niin, että katsoimme aina ohjaajan kanssa kulloinkin tarkasteltavana olevan version tehden samalla muistiinpanoja. Katselun jälkeen purimme muistiinpanomme ja keskustelimme muutoksista. Tässä vaiheessa kävimme myös yksityiskohtaisemmin materiaalia läpi leikkausohjelmassa. Muutokset päätettyämme, ohjaaja jätti minut yksin työskentelemään ja parin päivän päästä tilaisuus toistui seuraavan version kohdalla.

Itse huomasin ohjaajan kanssa käytyjen keskustelujen olleen eräänlaista ääneen ajattelua omalta osaltani. Ensireaktioni muutosehdotuksiin ei ollut niinkään vastargumentti siitä miten kyseinen kohta mielestäni pitäisi leikata, vaan pikemminkin ääneen ajattelu siitä mihin muutos mielestäni johtaisi. Seuraava kysymykseni oli usein: Onko suunta oikea?

Vaikka leikkaajan tehtävä onkin mielestäni olla ensisijaisesti ponnahduslautana ohjaajan näkemykselle, ei leikkaajan roolia pidä kuitenkaan väheksyä. Ulkopuolisen leikkaajan käyttämisen suurin etu on etäisyys. Kun ei tiedä mitä kuvan ulkopuolella tapahtuu, on helpompi keskittyä itse kuvaan ja toimia tarvittaessa totuuden torvena sanomalla ohjaajalle mitä kuvassa on ja mitä ei. Myös tarpeettomien kohtausten tiputtaminen, olivatpa ne kuinka hyviä tahansa, käy leikkaajalta helpommin. Esimerkiksi Suuren myllyn tapauksessa elokuvan loppupäässä oli pari tunnelmaltaan hienoa kohtausta joihin olimme ohjaajan kanssa tykästyneet. Leikkauksen edetessä huomasin kuitenkin kohtausten olevan enemmän painolastina muuten hyvin rullaavalle lopulle ja aloin puhua niiden pois jättämisen puolesta. Ohjaaja ei alkuun innostunut ajatuksesta, mutta kääntyi lopulta samalle kannalle ja kohtaukset poistettiin. Tämän kaltaisissa kohtausten tiputtamisissa täytyy kuitenkin olla tarkkana, etteivät leikkaajan ”eri unet” johda siihen, että elokuva lähtee etenemään väärään suuntaan.

5 VALMIS TEOS

5.1 Elokuvan purku kohtauksittain

Prologi (kesto 1:03)

Tauno pyöriilee talvisessa maisemassa. Miesääni kysyy: Miettikää miksi olet juuri tässä? Siirrytään luokkahuoneeseen, jossa Tauno vastaa olevansa juoppo, joka on pakotettuna paikalla.

funktio: Alkusysäys. Esitellään Tauno ja hänen tilanteensa. Vahvistetaan myös Taunon ennakkoasennetta kurssia kohtaan.

"Suuri Mylly"

Puisto (0:49)

Tauno polkee puistoon ja käy istumaan puun juurelle kirjoittelemaan. VO: Tauno kertoo löytäneensä taiteen ystävänsä kautta.

Rauhallinen alku. Esitellään Taunon "helppoa" elämää. Tauno omien sanojensa mukaan taiteilija.

Järvenpää-Päivä (1:12)

Arkistomateriaalia vuodelta 2002, jossa Tauno lausuu runoja Järvenpään torilla.

Minkälainen taiteilija Tauno on? Hänen taiteensa ei ole salonkikelpoista. Tuodaan esille Taunon luonnetta.

Taunon koti (1:53)

Tauno istuskelee pihalla ja menee sitten sisälle. Hän laittaa musiikkia soimaan ja alkaa kirjoittaa kirjoituskoneella. Tauno lukee pätkän tekstiä, jossa hän kertoo joutuneensa Selville vesille -kursseille.

Esitellään Taunon elinympäristö ja Taunon musiikin tekeminen. Tekstin lukemisella pohjustetaan tarinan kehys eli Taunon kurssille joutuminen.

Sosiaalisairaala (1:28)

Tauno polkee utuisena aamuna sosiaalisairaalle. Hän istuu luennoilla, jotka käsittelevät alkoholin käyttöä. VO: Tauno sanoo haluavansa olla rauhassa ja tehdä sitä mitä hän itse parhaaksensa näkee. Tauno läiskii ilmapalloa sulkapallomailalla.

Ensimakua kurssista. Tauno näkee kurssin tyhjänpäiväisenä. Voice-overissa tuodaan esiin Taunon negatiivinen mielipide kurssia kohtaan.

Keto ja Laurila (0:38)

Tauno ja kurssin vetäjä Tanja Laurila tapaavat ensi kertaa. Laurila kyselee fiiliksiä kurssin alusta. Tauno myötäilee. Hän muistelee olleensa työtön vuodesta -93.

Esitellään Taunon vastapeluri, Tanja Laurila. Taunon käytös Laurilan seurassa myötäilevää. Tauno on pitkä-aikaistyötön. Lopun kysymys myös pohjustaa siirtymää seuraavaan kohtaukseen.

Kuminen munakiekk, jossa on suolakerros päällä (0:41)

Tauno ystävänsä Sepen kanssa juttelemassa toimittajalle heidän uudesta oopperastaan. Toimittaja ei ole innoissaan siitä että miehet ovat humalassa. Lyhyt pätkä Taunon ja Sepen esityksestä. Ihmisiä kävelee pois katsomosta.

Taunon juomisella on jo pitkät perinteet. Muiden ihmisten suhtautuminen Taunon taiteeseen. Onko Taunon taide pelkkää häröilyä?

Taunon koti (1:22)

Tauno kirjoituskoneen äärellä. Hän sanoo olevansa vanhentunut juoppo, joka ei saa kirjojaan tehtyä. Tauno epäilee myös kirjoittamisensa merkitystä. Hän toivoo, että pystyisi skarppaamaan poikansa takia.

Tauno tiedostaa itse tilanteensa. Voisiko raitistumisella olla positiivisia vaikutuksia Taunon kirjoittamistyöhön? Kerrotaan että Taunolla on poika ja sitä kautta myös motivaatiota raitistua.

Sosiaalisairaalalla (2:21)

Tauno tekee pajalla itselleen kauratäytteisen hartialämmittimen. Liikuntatunnilla venyttelyä ja sählypallon kuljetusta.

Esitellään kurssin erilaisia toimintoja. Tauno työskentelee keskittyneenä ja yrittää parhaansa.

Keto ja Laurila ennen työharjoittelua (2:18)

Tauno keskustelee Laurilan kanssa kurssin sujumisesta. Tauno kertoo, ettei ole harrastanut viikolla juomista. Laurila kehuu, mutta Tauno ei pidä saavutusta suurena. Tauno ei pidä työn tekoa "autuaaksi tekevänä". Laurila toivoo, että Taunolla olisi suunnitelmia myös kurssin jälkeiselle ajalle.

Taunon elämässä tapahtunut muutos viikkojuomisen suhteen. Tauno näkee kurssin tuomissa rutiineissa hyviä puolia. Taunon suhtautuminen työn tekoon on negatiivinen. Työpaikan saanti ei ole Taunon päätavoite. Laurila kertoo, että töitä on tarjolla, mutta myöntää heti perään ettei niitä ole tarjolla välttämättä Taunolle.

Keto tietokoneella (0:55)

Tauno ohjaajan kanssa tietokoneella. He ovat työvoimatoimiston sivuilla. Kysyntä ei kohtaa Taunoa. Vitsailua Kiasmaan töihin menosta.

Tauno ja ohjaaja eivät ota työn hakua kovin vakavasti. Tauno ensi kertaa elokuvan aikana tietokoneella.

Musiikkiterapia (1:18)

Tauno soittelee musiikkiterapeutin kanssa. Tauno kertoo saaneensa työharjoittelupaikan Työttömien tuvalta. Hän kertoo myös kiinnostuksestaan tietokoneita kohtaan.

Yksi kurssin toiminnoista lisää. Tauno rumpalina. Taunon siirtyminen työharjoitteluun ja hänen kiinnostuksen kohde.

Työttömien tuvalla (0:44)

Tauno on Laurilan ja muiden harjoittelijoiden kanssa tapaamassa Työttömien tuvan vetäjää Aimo Kuoppa-ahoa. Aimo sanoo muutaman sanan tuvan toiminnasta ja sanoo ensimmäisen homman olevan ruoka-avustusten pakkausta.

Esitellään harjoittelupaikka ja sen toimintaidea.

Eu-ruoat (1:24)

Tauno pakkaa kellarissa ruoka-avustuksia.

Tauno ryhtyy töihin. Työn luonne.

Taunon koti (0:40)

Tauno illalla kirjoittamassa kirjoituskoneella. VO: Vaikka Tauno epäileekin kirjoitustensa tarpeellisuutta, uskoo hän noin kolmen sadan ihmisen olevan kiinnostuneen hänen kirjoituksistaan. Tauno kertoo kirjoitustensa tyylilajista.

Taunon epäilee itseään. Taunon tyylilaji.

Canava Porvoon haastattelu (0:55)

Porvoon paikallistelevision haastattelu vuodelta 2004. Tauno on palkittu suomen huonoimpana kirjailijana. Tauno kertoo haastattelijalle palkinnon olevan "eräänlainen anti-finlandia -palkinto". Hän kertoo uudesta teoksestaan, johon tulee kuu-lemma liikaa tekstiä. Tauno mainitsee, ettei ymmärrä tietokoneista mitään.

Tauno on saanut kyseenalaisen tunnustuksen kirjailijana. Pohjustetaan Taunon motiivit opetella tietokoneen käyttöä.

Työttömien tuvan atk-luokka (1:55)

Tauno laittaa wordin päälle. Hän alkaa kirjata käsin kirjoittamiaan papereita koneelle ja tuskastuu, kun ei osaa käyttää ohjelmaa. VO: Tauno kertoo olevansa kirjoituksissaan "neljä vuotta jäljessä" ja hän sanoo kirjaavansa kaiken ensin ylös koneelle.

Tauno ei ole sinut tietokoneiden kanssa. Näytetään Taunon tekstiä.

Haravointia ja kotimatka (0:37)

Tauno haravoi Työttömien tuvan pihalla. Päivän päätteeksi hän polkee kotiinsa.

"Siirtymäkohtaus". Tauno tekee tuvalla muutakin kuin kirjoittaa.

Taunon koti (1:32)

Tauno selaa valokuviaan juoppokavereistaan ja pojastaan. Taunon poika tulee käymään koulupäivän päätteeksi. Tauno kysyy kuulumiset.

Tauno kuvaa. Juopottelee valokuvissa. Poika tuodaan kuvissa ja kuvien jälkeen eräänlaisena muistutuksena Taunon tärkeimmistä syistä raitistumiseen.

Ilta kotona (0:41)

Tauno kokkailee ja lukee. Hän lämmittää kauratyynynsä.

Kasettikuvalla muistutetaan musiikin olevan Taunon omaa tuotantoa. Arkirutineilla ja seuraavan kohtauksen alkuun jatkuvalla musiikilla kuvataan ajankulusta.

Sosiaalisairaalalla (1:02)

Lokakuu. Vettä sataa. Tauno tulee sosiaalisairaalalle. Laurilan kysyessä Työttömien tuvasta miehet kehuvat paikkaa.

Harjoittelun alkupää on sujunut hyvin.

Keto ja Laurila kesken työharjoittelun (1:37)

Keto kertoo Laurilalle kirjoittamisen sujuvan. Laurila kysyy Taunon sosiaali-
tuista ja ehdottaa hänelle työsuhdetta työllistämistuella. Tauno miettii sen vaikutusta taloudelliseen tilanteeseensa.

Lisää hyviä uutisia kirjoittamisen sujumisen kautta. Laurila haluaisi työllistää Taunon työllistämistuella. Tauno epäröi.

Lehtipuhallin (1:39)

Tauno ja Jarno ovat siivoamassa syksyn lehtiä omakotitalon pihalta. VO: Tauno kertoo, että työttömien tuvalla päätettiin käyttää miehiä kylätalkkareina. Tauno pitää puheen, jossa hän tuomitsee toiminnan, koska he eivät saa työstä palkkaa. Tauno valittaa myös, ettei hän ehdi kirjoittaa kirjaansa.

Taunon suhtautuminen harjoittelupaikkaan muuttuu kertaheitolla. Taunolle tärkeintä on kirjan kirjoittaminen. Kohtauksen alun voice-overilla selvennetään tilannetta.

Renkaan vaihto (1:40)

Jarno ja Tauno vaihtavat tuvan autoon rengasta. Vaivalloisesti he onnistuvat. Tauno saa tekstiviestin, jossa kerrotaan hänen kaverinsa kuolemasta.

Työt eivät meinaa luonnistua. Vastoinkäymisiä yksityiselämässä. Esitellään Tarja.

Työttömien tuvan atk-luokassa (0:42)

Tauno juttelee tuttunsa kanssa lähiaikoina kuolleista kavereistaan. Hän sanoo puhelimeen kirjoittavansa romaania.

Viina on vienyt Taunon ystäviä. Ottaako Tauno opikseen? Hänellä on päämäärä, eli kirjan kirjoittaminen.

Taunon koti (0:18)

Tauno pöydän ääressä kännykkä kädessään. Puhuu kuolleen kaverin numeron poistamisesta.

Siirtymä kotioloihin. Konkreettinen tutun kuolemaa seuraava tapahtuma. Sitoo seuraavat kohtaukset ajallisesti samaan jatkumoon.

Soittamista (1:03)

Tauno jammailee ystävänsä kanssa ullakon treenikämpällä. Tauolla puhetta siitä miksi tänne on synnytty.

Musiikki on henkireikä. Viinapuheet ovat viinapuheita.

Menestyksen maku (1:03)

Arkistomateriaalia Taunon ja kumppaneiden lyhytelokuvan kuvauksista. VO: Tauno kertoo kuolleista kavereista ja siitä kuinka hän ei yksin pysty toteuttamaan kaikkia taideprojektejaan.

Muistelu. Tauno on ollut myös tekemässä lyhytelokuvia. Toiminta näyttää hauskalta, mutta ystävien kuolemaa käsittelevällä voice-overilla tuodaan kohtaukseen kaihoisa tunnelma.

Katolla (0:39)

Tauno iltatupakalla katolla. Ottaa huikan viinaa.

Tunnelmallinen Jakson lopetus. Tauno ei ole jättänyt juomista kokonaan.

Lautakatoksen rakennus (0:59)

Tauno tuvalla korjaamassa lautakatosta. VO: Tauno jatkaisi mielellään tuvalla, edellyttäen etteivät ulkopuoliset hommat häiritse kirjoittamista.

Tauno on rauhoittunut aiemmasta uhittelustaan. Työharjoittelun positiiviset puolet ylittävät negatiiviset.

Työttömien tuvan atk-luokassa (1:30)

Marraskuu. Tauno ja Jarno tietokoneilla. Tauno on hankkinut muistitikun, jonka käyttö ei suju helposti.

Tauno on ottanut konkreettisen edistysaskeleen tietokoneopettelussaan. Kevennetään tunnelmaa koulupoikamaisella käytöksellä.

Sosiaalisairaalalla (1:23)

Keto luokkahuoneessa. Luennoitsija kysyy: Miettikää miksi olet juuri tässä? Keto vastaa olevansa juoppo, joka on pakotettu kurssille. Hän lisää olevansa työharjoittelussa ja opiskelevansa tekstinkäsittelyä tietokoneella. Tauno kertoo kirjoittamisestaan. Jarno kehuu Taunon tekstejä.

Kurssiin kohdistuvasta negatiivisesta asenteestaan huolimatta Tauno on löytänyt kurssista konkreettista hyötyä. Kohtaus on laajempi versio prologista ja sillä kuvataan Taunon muutosta kurssin myötä.

Pyöräily (0:37)

Tauno kyydittää poikaansa kouluun.

Taunon ja pojan välinen suhde. Luodaan hyvää tunnelmaa.

Työttömien tuvan atk-luokassa (0:40)

Tauno laittaa muistitikun koneeseen ja alkaa kirjoittaa. VO: Tauno kertoo uudesta teoksestaan ja kirjoittamisesta selvin päin.

Taunon kirjoittaminen on kokenut muodonmuutoksen hänen kirjoittaessaan selvin päin. Tietokoneen käsittely on kehittynyt.

Työttömien tuvan pihalla (0:12)

Tauno kolaa lunta.

Ajan kuluminen

Keto ja Laurila viimeisen kerran (1:21)

Joulukuu. Keto ja Laurila keskusteleivat viimeisen kerran. Tauno kertoo pärjäävänsä työharjoittelun avulla. Työllistämistuella hänen tulonsa pienenisivät. Laurila sanoo Kedon olevan työkykyinen ja hänen mielestään Tauno voisi halutessaan palata työelämään. Tauno sanoo kurssin olleen yllättävän positiivinen kokemus.

Vaikka kurssi onkin saanut hyvää aikaan, eivät kaikki sen tarjoamat vaihtoehdot ole kannattavia. Taunolla ei esteitä työelämään, vaan kaikki on kiinni motivaatiosta. Taunon muuttunut asenne.

Todistusten jako (0:47)

Yksi ohjaajista esittelee kurssilaisille lahjoitetut villasukat. Taunolle jaetaan todistus. Hän ottaa valokuvan tilanteesta.

Kurssi loppuu hyviin tunnelmiin.

Työttömien tuvalla (0:47)

Tauno ohittaa todistusta kantaen Sibeliuksen patsaan. Hän tapaa Tarjan tuvalla. Tauno kertoo jatkavansa työharjoittelussa kurssin jälkeenkin. Tarja ehdottaa toiminnanohjaajan pestiä. Tauno vastaa pysyvänsä hanttihommissa.

Taunon jatko tuvalla kurssin jälkeen. Harjoittelijan hanttihommat riittävät Taunolle.

Työttömien tuvan pihalla (1:35)

Tauno kantaa pahvilaatikot autoon. Hän alkaa kerätä pihalta risuja. VO: Tauno lausuu kirjoittamansa runon "Toinen elämä".

Häivytyks. Tauno talkkarin roolissa. Runosta välittyy optimistinen tulevaisuuden kuva; mahdollisuus uuteen alkuun.

5.2 Oma arvio

Hieman lopullista leikkausta pidempiä versioita nähneet ulkopuoliset katsojat ovat palautteessaan maininneet elokuvan pituuden. Läheskään aina palautteessa ei ole käynyt ilmi mitkä asiat olivat katsojan mielestä turhia. Eli elokuvassa ei ole tuntunut olevan sisällöllisesti ylimääräistä. Tuntuuko elokuva sitten pitkältä sen takia, että leikkaus on liian hidasta? Makuja lienee monia, mutta itse en miellä elokuvaa hitaaksi. Kohtauksia viilattiin pitkään ja itselleni on jäänyt hieman sellainen maku, että jotkut kohtaukset olisivat liian nopeita. Että elokuvaan olisi laitettu liian monta kohtausta. Toisaalta kohtausten tarpeellisuuskin mietittiin parhaan kymmene mukaan, eikä lopputuloksessa ole mielestäni turhia kohtauksia.

Lopetin leikkauksen noin kuukausi sitten enkä siis osaa arvioida elokuvaa kovinkaan objektiivisesti. Luultavasti ajan myötä muutosajatuksiakin syntyy. Itse olisininkin kaivannut leikkaukselle lisää aikaa. Enkä tarkoita niinkään leikkausvuoroja, vaan aikaa ottaa etäisyyttä materiaalista. En usko että loppupuolella tehdyt seitsemän päivän työviikot olivat paras mahdollinen tapa työskennellä, vaikka paljon uusia ideoita syntyikin. Työtapoja ajateltuani mieleeni on tullut, että ehkä olisimme päässeet nopeammin samaan lopputulokseen, jos olisimme ensin tehneet enemmän töitä niin sanotusti paperilla. Eli miettineet elokuvan dramaturgiaa ja rakennetta enemmän ennen leikkaustyötä. Toisaalta dokumentin leikkausprosessinkin on niin täynnä uusien asioiden oivaltamista, että liiallinen kirjoittaminen olisi voinut johtaa siihen, että moni asia olisi jäänyt kokeilematta ja sitä kautta myös pois itse elokuvasta. Mene ja tiedä.

6 LOPPUSANAT

Kuullessani elokuvan ideasta ensi kertaa kiinnostuin siitä välittömästi ja kun Kedon tarina sai rungon into kasvoi entisestään. Materiaalienkin katsominen oli aina uusi mielenkiintoinen kokemus. Tarina eteni pala palalta ja kun Tauno jäi työttömien tuvan pihalle keräämään risuja oli elokuva ohi. Ohjaaja ja kuvaaja olivat kuvavalinnoillaan välittäneet kokemuksen materiaalin ensimmäiselle katsojalle, leikkaajalle.

Ennen elokuvan kuvauksia ajattelin suurten materiaalimäärien tuovan suuren vapauden itse leikkausprosessiin. Kuvausten jälkeen mieleni oli muuttunut. Elokuva oli muodostunut jo katseluissa, nyt se täytyi vain kiteyttää. Pyrkii välittämään tuo kokemus tuleville katsojille. Muunlainen lähestymistapa tuntui keinotekoiselta ja totuuden vastaiselta. Onneksi ohjaajan näkemys materiaalista oli samankaltainen.

Leikkauksen jälkeen, odotukseni lopputuloksen suhteen ovat yllättävän optimistiset. En ole vielä nähnyt lopullista elokuvaa, mutta kuvaleikkaukseen olen pääosin tyytyväinen. Tuntuu siltä, että leikkasin elokuvan, jonka materiaalista näin. Jäänkin mielenkiinnolla odottamaan muiden reaktioita. Toivottavasti Taunon tarina välittyy katsojille elämyksenä. Minulle se välittyi, vaikka en ole Taunoa koskaan tavannutkaan.

LÄHTEET

Aaltonen, J. 2006. Todellisuuden vangit vapauden maailmassa. Helsinki: Like

LIITTEET

LIITE 1: Alkuperäinen käsikirjoitus (3 sivua)

LIITE 2: Leikkauskäsikirjoitus (7 sivua)

LIITE 3: Potkuri-lehden artikkeli (1 sivu)

LIITE 1: Alkuperäinen käsikirjoitus

Tässä hahmotelmia tilanteista/kohtauksista, joissa tulisimme Tauno Ketoa mahdollisesti näkemään:

Alkuun:

Konekirjoituskoneen ääni. Kuvia paperipinoista, c-kaseteista hyllyssä, Frank Zappa juliste, valokuvissa naisia vähäpukeisina, vhs-kasetteja, tupakansavua ilmassa, tyhjä viinapullo, taulu miehestä tuopin ääressä, lautasella puoliksi syöty, runsaalla oreganolla maustettu, pakastepizza, videonauhurin ajastin päälle (Simpsonit), mustahiuksinen mies kirjoittaa kirjoituskoneella, tupakka suupielessä. Erikoislähikuva: paperi, johon ilmestyy kirjaimia, piste tulee läpi paperista. Hiljaisuus.

Funktio: Konkreettisten asioiden ja esineiden kautta tuodaan päähenkilöä ja hänen maailmaansa esille.

Arkistokuvaa: Esplanadilla vuonna 1992. Espan lavalla on soittimia. Kaiuttimista tulee musiikkia, joka sekoittuu lokkien rääkynään ja lempeään kesätuuleen. Lavan alareunaan levitetty lakana, jossa lukee Kuminen munakiekkko, jossa on suolakerros päällä –ooppera, liehuu tuulen mukana. Vanhempi pariskunta tulee kuvaan. He istuvat alas, pois kuvasta. Hetken päästä he nousevat kuvaan takaisin. He lähtevät pois.

Funktio: Kuvataan Kedon taiteen pyyteettömyyttä ja esille tulon tarvetta. Esiin nousee myös yleinen mielipide Kedon edustamaan marginaaliin.

Haastattelu. Keto kertoo lyhyesti miten tähän hetkeen ja tilanteeseen ollaan päädytty. Hän voisi esitellä myös hieman töitään. Keto laulaa pätkän Yrjö Kilpisen Tunturisarjan osasta ”Vanha kirkko”. Valokuvia, arkistovideokuvaa.

Funktio: Selventää elokuvan lähtökohtia. Esitellään eksentrisen luonne.

Keto ystävineen istuu Järvenpään Rantapuistossa. Penkki on käännetty järvelle päin. Tuuli käy kauniisti ympyrän muotoisiksi leikattujen puitten latvustossa. Kanadan hanhet ovat isoja ja uskaltavat lähelle ihmistä. Porukka juo. He kiroavat Työvoimatoimiston koulutuksia (tai muuta vastaavaa). Puheessa vilisee paljon sivistyssanoja.

Funktio: Esitellään hieman kesäistä Järvenpäättä. Esitellään ”vapaan” Kedon viime hetkiä. Kedon suhtautuminen hänen elämäänsä puuttumiseen tehdään selväksi. Rakennetaan vastakohtaa seuraavaan kohtaukseen.

Koulutuksen alku:

Tauno Keto menee kliinisen näköiseen rakennukseen sisään. Pihalle jää Pikku-Kalle -patsas. Hänen tumma hahmonsansa kipuaa ylös vaaleaa portaikkoo. Vain hänen läsnäolonsa pystyy rikkomaan sen suorat muodot. Ylhäällä Työvoimatoimistosta hän ei saa palvelua, ennen kuin on jonottanut vuoroaan jonotuslipukkeella. Hän kirjoittaa lipukkeeseen jotain.

Funktio: Taunon ja yhteiskunnan byrokratia eivät istu yhteen.

Tauno istuu toimistossa. Kaksi naista kyselevät häneltä kysymyksiä (pahoittelen, että näen aina kaikki Työvoimatoimiston työntekijät naisiksi, oman työttömyyteni ja nyt tämän projektin tiimoilta en ole siellä törmännyt kuin naisiin). Toinen naisista kirjoittaa kokoajan tietokoneelle ylös jotain. Hän pitää pienen tauon, katsoo Taunoa ja jatkaa taas. Tauno yrittää nähdä näytölle. Päätös koulutukseen passittamisesta/ei passittamisesta. Lähikuva Taunosta.

Funktio: Elokuvan I käänne.

Keto soittaa ystävineen rockia, Hän paukuttaa rumpuja raivokkaasti. Ruskettuneena, ilman paitaa. Silmät ovat kiinni.

Funktio: Rakkaan harrastuksen pariin katoavat huolet...

Koulutusaika:

Arkistokuvaa: Vuosi 2002. Järvenpäässä on Puistobluesit. Torilla on porukkaa. Lavalla Tauno Keto puhuu vimmaisesti. Kädet heiluvat. Turvamiehet hakevat hänet pois.

Funktio: Kertausta päähenkilöstämme. Pieni hengähdystauko.

Tauno Keto ajaa polkupyörällä omakotitaloalueen läpi. Yhden talon ulko-oven vieressä vartioi leijonapatsas. Omakotitalojen tiheys harvenee ja kohta ollaan keskellä peltomaisemaa. Keto kurvaa kohti valkoista sosiaalisairaalan näköistä rakennusta, kyltistä voimme lukea: Järvenpään Sosiaalisairaala.

Funktio: Keto joutuu ponnistelemaan.

Elämää kokeneen näköisiä miehiä, äijiä, istuu luokkahuoneessa. Piirtoheitin heijastaa esimerkki CV:tä. Edessä nainen selittää asiaa seikkaperäisesti. Tauno Keto kirjoittaa paperille. Paperiin on piirretty alaston nainen.

Funktio: Kuvataan Kedon asennetta koulutukseen ja siitä saatavan tietoon. Esitellään Kedon asioiden ylöskirjaamisprosessia.

Harava makaa maassa. Tauno Keto nojailee hiekoituslaatikkoon. Hän kirjoittaa. Aurinko paistaa, jo puoliksi lehdet pudottaneiden, puiden välistä.

Funktio: Ketoa elementissään.

Muuta:

Tauno opettelee ATK taitoja.

Tauno krapulaisena pakkasaamuun.

Tauno katselee ikkunasta Myllyn viljasiiloa, näkymää leikataan ristiin Taunon Myllystä tekemän kokeellisen elokuva Die Muhlen kanssa. Myllyn alue ja Taunon ikkuna näkymä ollaan muuttamassa moderniksi asuinalueeksi piakkoin.

Tauno ottaa valokuvia kurssilaisista ja opettajista. Kuva stillinä heti kuvanottamishetken jälkeen.

Tauno Myllyn katolla. Tuulee. Hän on lähellä reunaa (ei liian lähellä). Järvenpää avautuu kaikessa pienuudessaan hänen edessään. R-juna tulee Helsingistä. Tuusulanjärvi kimaltelee taustalla.

Tauno juttelee ystäviensä/ystävänsä kanssa rockista, mustasta aukosta, yhteiskunnan ongelmista, Robert Crumbista tai siitä, että aikaa ei ole olemassa.

Arkistokuvaa: Taunoa kielletään polttamasta sikaria Sibeliuksen Ainolan pihalla.

Tauno palauttaa kirjastoon varastamansa Kalervo Palsan päiväkirjoihin perustuvan elämäkerran. Se kuuluu kansalle.

Tauno tulee avaamaan oven vaaleanpunaisiin stringeihin pukeutuneena.

Tauno laittaa kirjoituksiaan tietokoneelle. Sille on raivattu paikka nurkasta.

LIITE 2: Leikkauskäsikirjoitus

Text: Lahden Muotoiluinstituutti esittää.

Kohtaus 1

Text: (*Mustan päälle*) 2004.

Tauno Keto Suomen huonoin kirjailija/kirjoittaja (*mitä alkuperäisessä blanssissa lukee*)

Kuva: Tauno Keto on Porvoon paikalliskanavan haastattelussa. Loppuun kanavan logo ja tiedot (*mitkä ovat clipissä*)

Ääni: Haastattelijan ääni offscreen, Keto vastailee. Esille on noustava, että Keto on juuri voittanut palkinnon, ei osaa käyttää tietokoneita, mitä aikoo tehdä tulevaisuudessa (juoda, naida, kirjoittaa, rummuttaa...), ehkä myös joku nokkeluus Kedolta. Musiikkia koko ajan taustalla hiljaisella. Tekstiblanssien päälle ja lopussa kohoaa

Text: Lahden Muotoiluinstituutti esittää. Elokuvan nimi (*Leikataan väliin*)

Kohtaus 2

Kuva: Keto ja Laurila istuvat pöydän ääressä. Heidän ensimmäinen keskustelu.

Ääni: Pitää tulla esille, että kurssi on alkanut. Ekat fiilikset (*pitää vielä tutkia kuvaamatta jäänyt ääniosio*). (*lähikuvan kautta*) Musiikkia (Kun koirat ulvovat....).

Kohtaus 3

Kuva: Keto ajaa puistoon. Kirjoittelee puun alla. Tuulessa keinuvia lehtiä. Katslee järvelle.

Ääni: Edellisen kohtauksen musiikki jatkuu (Kun koirat ulvovat...). Kesän ääniä. Keto: Menin Työvoimatoimiston kurssille humalassa...empiiristen syy ja seuraus-ilmiöitten koelaboratoriona”.

Kohtaus 4

Kuva: Keto kirjoittaa asunnossaan yksityiskohtia asunnosta. Arkistomateriaalia: Keto Järvenpään torilla kännissä Talon edustalla. Keto sanoo olevansa vanha juoppo. Keto talon edessä.

Kohtaus 5

Kuva: Kedon pyörä rakennuksen edessä. AA-luenolla. Keto viittailee, kun kysytään, että tunteeo kukaan juoppoja tai nistejä, täältä kuvaa Laurilasta, jonka kautta hänen haastatteluun. Laurilan puhuvasta päästä nopeasti pois. Kuva kesäisestä kartanorakennuksesta. Yliopettajan luento.

Ääni: Laurila kertoo mahd. lyhyesti kurssista: lähtökohdat, puitteet, tavoitteet. Toiminnasta ääniä.

Kohtaus 5

Kuva: Keto katolla (päiväsi aikaan), yhdellä kuvalla.

Ääni: Keto kertoo mielteitään yhteiskunnasta ja suhtautumisesta häneen.

Kohtaus 6

Kuvaa niittämättömästä pellostä (hämähäkinseitti kuva). Keto pyöräilee sumussa Sosiaalisairaallalle. Hartialämmittimen tekoa. Prosessi alusta loppuun

Ääni: Keto: ”En väitä, että tämä kurssi parantaisi...meitä aliproletariaatin edustajia”. *(tätä voisi leikata hartianlämmittimen tekemiseen lomaan, sopivasti rytmittäen)*

Kohtaus 7

Kuva: Keto ajaa jo niitetyn pellon ohitse. Kuva kedosta sairaala alueella. Menee sisään sairaala rakennukseen. Laurilan ja Kedon toinen keskustelu. *(alle voisi kokeilla leikkaa jotain toimintaa kurssilta: vaikka käyttämätöntä liikuntaa)*

Ääni: *(siirtymiskuvissa)* musiikkia. Haastattelussa tultava ilmi, että Kurssilla ollaan oltu jo jonkin aikaa. Tuleva työharjoittelu on mainittava. Tietokoneista maininta. *(pitää vielä mieltä)*

Kohtaus 8

Keto selailee valokuvia kotonaan. Kuvissa istukka (Tom Cruise syö näitä), känni jengiä ja poika/ase/pullo kuva.

Ääni: Keto kertoo kuvista. Pitää sanoa pojasta jotain.

Kohtaus 9

Kuva: Keto Flandersin kanssa koneen äärellä.

Ääni: Kohtauksen ääniä.

Kohtaus 10

Kuva: Keto tulee musaterapeutin kanssa soittuhuoneeseen. Soittavat. Keskustelevat. Soittavat.

Ääni: aluksi soittavat (session oikeasti lopettavaa improvisointia), puhuvat tulevasta työharjoittelusta, Keto mainitsee suhtautuvansa intuitiivisesti tietokoneisiin.

Kohtaus 11

Kuva: Keto, Jarno, Kämy, Laurila ja Aimo istuvat työttömien tuvan ääressä. Pojat pihalla (mopo lähtee kuva). Unskin pyörä pihalla.

Ääni: Puhuvat tulevasta harjoittelusta. Pitää tulla esille, että käyvät vielä joka toinen maanantai sairaalalla. Aimo lähärin kautta Aimon VO. Kertoo lyhyesti tuvasta.

Kohtaus 12

Kuva: Aimo ja jatkat kellarissa: käyvät läpi EU-avustus asiaa. Kämy ja Unski alkavat kuljetella kasseja sisälle ja pakkaavat niitä.

Ääni: Aimon VO vielä jatkuu (*jos on tarvis*). Keskustelussa pitää nousta esille EU-homman pääpiirteet lyhyesti. (*Taunon työlle tarkoitus, tekee nyt työtä muitten hyväksi*)

Kohtaus 13

Kuva: Keto pyöräilee kotiin. Keto selailee valokuvia kotonaan. Kuvissa istukka (Tom Cruise syö näitä), känni jengiä ja poika/ase/pullo kuva.

Ääni: Keto kertoo kuvista. Pitää sanoa pojasta jotain.

Kohtaus 14

Kuva: Keto ja Jarno vaihtavat auton rengasta. Tarja käy myös. Auto poistuu. Keto saa viestin, että kaveri kuollut.

Kohtaus 15

Kuva: Keto istuu yläkerrassa tietokoneen ääressä. Opettelee alkeita. Puhuu kaverinsa kanssa puhelimesta. (*tai puuhuko eka ennen kuin touhuu koneen kanssa*)

Ääni: Ei mun ääntä. Keto mainitsee kännykkään kirjoittavansa romaania, puhuvat kuolleista.

Kohtaus 16

Kuva: Telkkarissa sinistä kuvaa. Keto säätä ajastusta. Keto keittelee spagettia. Keto lukee kotonaan. Ottaa mikrosta kauralämmittimen. Poistaa kuolleen kaverin nimen kännykästä.

Ääni: Musiikkia (präludium), loppuu about mikron kilahdukseen.

Kohtaus 17

Kuva: arkistokuvaa Ainolasta, oopperan julkistamistilaisuuden loppu.

Ääni: Alkuperäisiä ääniä. Keto mainitsee jotain kuolleista kavereista. Lopussa musaa (*pitää mieltä mitä, oisko brecht biisi!!! tai sitten präludium jatkuu*)

Text: mitä, missä, milloin.

Kohtaus 18

Kellastuneita vaahteran lehtiä auringon paisteessa. Keto haravoi. Kippaa Jarnon kanssa lehtiä ojaan. Keto yksin syömässä. Ehkä myös pyöräilee (lammikko kuva). *Voisi harkita*: Nopea pätkä Espalta ooppera esityksestä.

Ääni: Musiikki jatkuu hetken aikaa.

Kohtaus

Kuva: Vesisadetta. Taunon pyörä. Keto sisään sateenvarjon kanssa. Opiskelijat kertovat edessä istuvalle Laurilalle harjoitteluistaan. Kämy, Jarno ja Tauno kertovat kokemuksiaan. Brain näyttää Taunolle jotain paperistaan, naureskelevat. Laurila puhuu eteisessä Kedolle (ja Kämylle). Ehkä opiskelijoita ulos luokasta ja ulkona.

Ääni: Kuvien omia ääniä. Pitää tulla ilmi, että jätkät pitävät kurssista. Keto VO: ”Kursseilla on letkeä henki, hyvä porukka ja olen tutustunut mainioihin tyypeihin. Suurin osa työllisyyskursseista on täyttä fuulaa, poliittista peliä ja sosiaali- ja työministeriön tilastojen kaunistelua, josta ei hyödy kuin kouluttajat. ”Selville Vesille” -kurssi nähdäkseni poikkeaa tästä linjasta.”

Kohtaus

Kuva: Liikuntaa. sulkapalloa. (*Pyritään olla näyttämättä lintumiehen kasvoja*)

Ääni: Keto VO jatkuu:... ”ei hyödy kuin kouluttajat. ”Selville Vesille”-kurssi nähdäkseni poikkeaa tästä linjasta.”

Kohtaus

Kuva: Keto istuu Laurilan kanssa pöydän ääressä keskustelemassa harjoittelun jatkosta. Lintu lentää toisen linnun rinnalle.

Ääni: Puhuvat kuolleista tyypeistä. Sopivat harjoittelun jatkosta. Keto kehuu sitä.

Kohtaus

Kuva: Keto, Aimo ja Laurila istuvat taas tuvan pöydän ääressä.

Ääni: Tultava esille, että Keto jatkaa ja mahdollisesti jatkaa vielä koulutuksen jälkeen. Laurila mainitsee, että koko porukka tulee ensi maanantaina tuvalle.

Kohtaus

Kuva: Keto ja Jarno rakentavat puukatosta Aimon avustuksella. Keto sahaa puuta. Tyyppi syöttää koiralle näkkärin.

Ääni: Keto: ”Mitä työharjoittelu-aikaan tulee, olisi sen palkkausta muutettava. Nämä työt mihin näistä kursseista pääsee harjoittelemaan, lienevät sen verran yksinkertaisia, että ne oppii parissa-kolmessa viikossa. On laitonta teettää laillisesti töitä eurolla tunti. Eli kun esim. lehtipuhaltimen, jota vihaan yli kaiken (kuka sadisti tämän vempelen on kehittänyt!) käyttäjä osaa painaa nappulaa ”lehtipuhallin päälle – lehtipuhallin seis), on hän tämän työn hallitseva henkilö, ja hänelle tämän jälkeen tulee maksaa minimipalkka, mikäli tällaista käsittelyä enää nykyään edes on.”

Kohtaus

Kuva: Lehtipuhallin lähikuvassa. Keto ja Jarno ovat piha työssä. Keto pitää palopuheen.

Ääni: Lehtipuhaltimen ääni. Keto VO: kertoo hieman tästä hommasta. Palopuheessa Kedon ärsyyntyneisyyttä. lopussa ”no tätä on jatkunut vain kaksi päivää”.

Kohtaus

Kuva: Keto soittaa musaterapeutin kanssa ”muddy waters” biisiä. ensin kovemmalla temmolla, sitten hiljaisemmalla. rummuniskusta...

Ääni: soitantaa...

Kohtaus

Kuva: Keto soittaa kaverinsa kanssa. Arkistokuva: Keto soittaa Sepen kanssa järvenrannalla , Avaruusromua (”tämä on tämä tuttu schlagerimme”). Joku juttu kun istuvat kaverin kanssa, mainitsevatko kurssista mitään? Keto puhaltelee torveen.

Ääni: kuvien ääniä. kaverusten keskustelua voi laittaa soiton päälle.

Text: Arkistokuvaan taas mitä, missä milloin.

Kohtaus

Kuva: Keto kävelee katolla. Seisoo reunalla. Ehkä puhuu.

Äänesä: toinen torven törähdys edellisestä kohtauksesta.

Kohtaus

Keto taas musaterapeutin kanssa. Soittavat ”the house of the ring sunia”

Kohtaus

Keto pyöräilee pakkasessa. Ensin omakotitalo alueella, sitten motarin yli, sitten metsä taustalla ja sairaala näkyy. lopulta liikkuvakuvaa ilman Ketoa: traktori ja sairaala-alueelta.

Ääni: aluksi soi ”the house of the rising sun”, sitten hiljaista, lopulta jokin lyhyt runo Kedolta.

Kohtaus

Kedon pyörä pakkaslasin läpi kartanon pihalla. iloisen miehen tunnilta pari kuvaa. Keto pyytelee kynää.

Kohtaus

Pari kuvaa työergonomiasta. ainakin vähän jarnon ja Kedon keskustelua. Keto räplää kännykkäänsä. yksinäinen vihreä pallo. jarno ja keto voisivat myös läiskä pari lyöntiä sulista. (*Keto liikkuu omaehtoisesti!*)

Kohtaus

Talvi kuvia sairaalalta. Ainakin keto pyöräilee vihreälle talolle. artsu kuviakin voi olla enemmän kuin yksi. porukka joogaamassa.

Ääni: talvikuvien päälle jooga open hörinöitä jatkuvat jooga tunnilla. open ääni lähtee pois ja Kedon VO: selittää, että työ keikat loppuivat pariin ja puhuu myös suomalaisesta kirjakaupasta. (*sovinto!*)

Kohtaus

Keto katselee ulos (*kuvataan vielä*). Poika kylässä.

Ääni: jo edellisestä kohtauksesta lähtien jotain musaa alkuun.

Kohtaus

Kuva: Kalervo Palsan maalaus tulosteena. Keto koneella. Jarno vieressä. Touhuavat omiaan, Kun Laurila puhuu edessä. Keto esittelee muistitikkuja ja touhuaa sen kanssa. Jarno haluaa syömään.

Kohtaus

Kuva: Porukka keilaamassa. Hyvää fiilistä porukalla. Keto astuu heittoja yli.

Ääni: Alussa jotain menevää musaa. Keto Vo: ”Hulluhan se töitä ilmaiseksi tekee. Mutta kannustinloukkuihin ja Markus Liliukseen puuttumatta totean, että nämä ovat hyvät navigointikurssit selville vesille, ...”

Kohtaus

Kuva: Keto tekee jotain tuvalla. kirjoittelee muistilapulle jotain portaikossa. tekee koneella hommia tehokkaammin. muistitikku vain vilkkuu. (*nämä kuvataan*)

Ääni:..., missä ne lienevätkään. Tämän kurssin terapeutin arvo paljastuukin sen nimessä itsessään. **Navigare necesse est, vivere non est necesse**". Keto VO: kertoo, että tykkää nykyään rutiineista ja kirjoittaa selvin päin yms.

Kohtaus

Kuva: Todistusten jakotilaisuus. Keto ottaa kuvia, saa todistuksen, villasukat yms.

Kohtaus

Viimeinen keskustelu Laurilan kanssa. *tätähän ollaa jo käyty läpi, pitää ensi viikolla katella lisää.*

Kohtaus

Keto kävelee sibben ohin moikkaamaan tarjaa.

Ääni: Tarjan ja Kedon keskustelussa tultava ilmi, että Keto on tulossa sinne.

Kohtaus

Montaasi. alku voisi olla arkisto materiaalia: pari juttua menestyksen maun kuvauksista. ehkä myöhemmin koneihmisiä, ehkä espalta. abstrakteja kuvia meidän matkusta: Keto ilman paitaa kesällä, juova varjo, epäkarppina himassa (*pitää vielä miettiä*)

Ääni: Keto voisi lukea jotain

Kohtaus:

Keto vie poikaa kouluun.

Ääni.: nostatus musiikki

Kohtaus

Keto kerää risuja

LOPPU

Merenkulku on tärkeää, elämä ei

Tulin työvoimatoimiston haastatteluun humalassa, koska minulla oli pitkä ryypyputki vaiheessa. Siitä huolimatta, tai sen takia, minut hyväksyttiin Järvenpään Sosiaalisairaalaan työvoimatoimiston ”Selville Vesille”-kurssille. Siellä olemme saaneet monenlaista tietoa päihteiden vahingollisuudesta. Suurimmalle osalle meistä ne ovat tuttuja ilmiöitä, koska olemme käyttäneet omaa kehoamme empiiristen syy-ja seurausilmiöitten koelaboratoriona. En väitä että tämä kurssi parantaisi minua juoppoudestani, mutta ainakin viikkojuominen on vähentynyt, koska Järvenpään Sosiaalisairaala on julistettu päihteettömäksi alueeksi ja herrasmies käyttäytyy talossa ”talon tavalla” kenenkään persettä kuitenkaan nuolematta. Kursseilla on korostettu päivärytmin ja mielekkään tekemisen merkitystä, ja ainakin itselleni tämä on tervetullutta vaihtelua, kunhan se ei muodostu tavaksi. Kursseilla oppii hyödyllisiä käden taitoja itse olen saanut nahkarotsin korjatuksi, tehnyt nahkavyön, hartialämmittimen, kynttilän ja saippuaa. Kouluttajat ovat huumorintajuisia ja asiansa tuntevia, eivätkä katso pitkin nenävartta meitä aliproletariaatin edustajia. Kursseilla on letkeä henki, hyvä porukka ja olen tutustunut mainioihin tyyppeihin. Suurin osa työllisyyskursseista on täyttä fuulaa, poliittista peliä ja sosiaali- ja työministeriön tilastojen kaunistelua, josta ei hyödy kuin kouluttajat. ”Selville Vesille”-kurssi nähdäkseni poikkeaa tästä linjasta. Mitä työharjoitteluaikaan tulee, olisi sen palkkausta muutettava. Nämä työt mihin näistä kursseista pääsee harjoittelemaan, lienevät sen verran yksinkertaisia, että ne oppii parissa- kolmessa viikossa. On laitonta teettää laillisesti töitä eurolla

tunti. Eli kun esim. lehtipuhaltimen, jota vihaan yli kaiken (kuka sadisti tämän vempelen on kehittänyt!) käyttäjä osaa painaa nappulaa ”lehtipuhallin päälle – lehtipuhallin seis), on hän tämän työn hallitseva henkilö, ja hänelle tämän jälkeen tulee maksaa minimipalkka, mikäli tällaista käsitettä enää nykyään edes on. Hulluhan se töitä ilmaiseksi tekee. Mutta kannustinloukkuihin ja Markus Liliukseen puuttumatta totean, että nämä ovat hyvät navigointikurssit selville vesille, missä ne lienevätkään. Tämän kurssin terapeuttinen arvo paljastuukin sen nimessä itsessään.

**Navigare necesse est,
vivere non est necesse.**

Teksti: Tauno ”Tapio” Keto